

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 4, Article Number: 1C0255

EDUCATION SCIENCES

Received: August 2010
Accepted: October 2010
Series : 1C
ISSN : 1308-7274
© 2010 www.newwsa.com

Mehmet Suat Bal
Gökhan Özkülekçi
Sutcu Imam University
Gaziantep University
suatbal@hotmail.com
Kahramanmaraş-Turkey

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILAN ÖLÇME DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİNE
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme değerlendirme teknikleri konusundaki öğretmen görüşlerini incelemektir. Araştırmamızın örneklemini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ve Giresun ilinde görev yapan 50 öğretmen oluşturmaktadır. Ölçme aracı olarak 20 adet yapılandırılmış anket sorusu ve 6 adet yarı yapılandırılmış görüşme sorusu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, aritmetik ortalama, t testi ve Kruskal-Wallis varyans analizi kullanılmıştır. Sonuçta; öğretmenlerin sınav sorularını hazırlarken temelde ders kitabını kullandıkları, bunun yanında farklı kaynaklardan da faydalandıkları, farklı soru tipleri kullandıkları, test sorularına ağırlık verdikleri tespit edilmiş, bu değişimin yeni müfredatı takiben olduğu görülmüştür. Öğretmenler, öğrencilerin derse katılımını da yılsonu notuna daha yüksek oranda eklemek istemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Ölçme Değerlendirme, Sınıf Öğretmenliği, Alternatif Ölçme Değerlendirme, Yeni Müfredat ve Ölçme Değerlendirme,

**AN INVESTIGATION OF TEACHERS' VIEW ON ASSESSMENT AND EVALUATION TECHNIQUES
USED IN SOCIAL SCIENCE LESSONS**

ABSTRACT

This study aims to examine teachers' view about the assessment and evaluation techniques used in social science lessons. The sample of the study is composed of 50 teachers who were working in the provinces of Gaziantep and Giresun in 2009-2010 education year. Data were collected through 20 structured and 6 semi-structured questionnaire items. For the analyses of data, mean value, T-test and Kruskal-Wallis variation analysis were employed. The analyses yield the following results: teachers generally make use of textbooks in preparing classroom exams but also have recourse to other sources, employ different types of questions, prefer test multiple-choice questions. Teachers wish to see students' lesson participation affecting their end-term scores with a higher proportion.

Keywords: Social Sciences, Assessment and Evaluation, Classroom Teachers, Alternative Assessment, New Curriculum and Assessment and Evaluation

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Öğrenci başarısının güvenilir yöntemlerle ölçülmesi eğitimin verimini ve kalitesini artırma açısından çok önemlidir. Milli eğitim bakanlığının 2005 yılında uygulamaya koyduğu yeni müfredat, ölçme değerlendirme konusunda önemli yenilikler içermektedir. Öğrenci merkezli paradigmanın bir gereği olarak alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinin bilinmesi ve kullanılması yeni müfredatın amaçlarının gerçekleşmesi için büyük önem arz etmektedir. Hazırlanan yeni müfredatın başarısı tabii ki uygulayıcısı olan öğretmenlere bağlıdır. Eğitim öğretim konusunda değişim süreçlerinin anlaşılması ve uygulanmasının büyük zorluklar içereceği bilinen bir gerçektir.

Yeni müfredatınla gelen paradigmanın tam anlamıyla uygulanması için geçiş sürecinin iyi tahlil edilmesi gerekir. Bu süreçte teorikten pratiğe geçişte karşılaşılan zorluklar ve ihtiyaçlar tespit edilmelidir. Bu çalışmamızda yeni müfredatın getirdiği ölçme değerlendirme teknikleri konusunda öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçladık. Yeni müfredatın getirdiği ölçme değerlendirme teknikleri konusunda öğretmenlerin görüşleri, uygulamada karşılaşılan güçlükleri göstermenin yanında öğretmenlerin konu hakkındaki bilgi ve uygulamalarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Bal, Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu yeni müfredatın ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi sınav sorularına ne ölçüde yansıtıldığını araştırmıştır. Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta yapılan ve 100 sınav kâğıdının incelendiği araştırmada 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi sınav sorularının bilgi ağırlıklı olduğu, yeni müfredata bu yönüyle uymadığı tespit edilmiştir[1].

S. Gelbal ve H. Kellecioğlu, Ankara ilinde 242 ilköğretim sınıf ve branş öğretmeni arasında yaptığı bir araştırmada öğretmenlerin geleneksel yöntemleri kullanmada kendilerini yeterli gördüklerini ve yeni ölçme değerlendirme yöntemleri konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuşlardır[2].

Ataman'a göre de yeni müfredatın ölçme ve değerlendirme kısmında öğretmenler kendilerini alternatif ölçme araçları konusunda eksik görmektedirler[3]. Bu görüşe paralel olarak S. Algan, Adana ilinde ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenleri arasında yaptığı bir araştırmada; sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni ölçme değerlendirme yaklaşımı konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirlemiştir[4].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme değerlendirme teknikleri konusundaki öğretmen görüşlerini incelemektir. Ölçme ve değerlendirme, eğitim ve öğretimin önemli bir parçasıdır. Eğitimde, programların istenilen başarıyı gösterip göstermediğini, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir[5]. Ölçme ve değerlendirme, öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belirlemek amacı ile yapılan, eğitimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı, sistematik bir süreç olarak da tanımlanır[6].

Sosyal bilgiler dersi, bireyin sosyal bir kişilik kazanması ve hayata hazırlanması açısından çok önemlidir. Ancak bugüne kadar geleneksel eğitim anlayışındaki yöntem, teknik ve değerlendirmelerin uygulanması, sosyal bilgilerin bireyler tarafından, sınıf ortamında, sıkıcı görülen, ezberlenen, az sevilen ve az ilgi gösterilen bir ders olmasına neden olmuştur[7]. Yılmaz da okullarımızda uygulanan ölçme değerlendirmeye ilişkin faaliyetlerin önemli ölçüde yetersiz olduğunu belirtmektedir[8].

MEB'e[9] göre Sosyal bilgiler dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin sosyal bilgiler programının tüm boyutlarında

sağladığı gelişme ve başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışılır. Sosyal bilgiler programı, ölçme ve değerlendirme de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun değildir. Değerlendirme teknikleri öğrencinin tüm yeteneklerini değerlendirilmesini sağlamalıdır. Bu sebeplerden dolayı MEB sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme için öğretmenlere değişik alternatifler sunmuştur. Bunlar;

- Kısa cevaplı maddeler
- Çoktan seçmeli maddeler
- Eşleştirmeli maddeler
- Uzun cevaplı maddeler
- Sözlü sunum
- Görüşme (Mülakat)
- Gözlemler
- Kavram haritaları
- Öğrenci ürün dosyaları
- Performans değerlendirme
- Proje
- Öz değerlendirme
- Akran değerlendirme
- Kontrol listesi
- Dereceli puanlama anahtarı
- Tutumların ölçülmesi

Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme geleneksel ölçme değerlendirmeye nazaran daha fazla otantik ve öğrenci merkezlidir. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerinde sadece ürün değil süreçte önemli rol oynamaktadır[10].

Sosyal Bilgiler dersinde bilgiye yönelik davranışları ölçen geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının yanında beceri ve tutumla ilgili kazanımları ölçen alternatif ölçme araçları da kullanılmalıdır. Bu iki yaklaşım kapsamındaki ölçme araçları birlikte kullanıldığında sağlıklı sonuçlar verir [11].

3. YÖNTEM (METHOD)

Araştırmamız, betimsel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte yada halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma türüdür[12]. Araştırmamız öğretmenlere uygulanan yapılandırılmış anket, yarı yapılandırılmış mülakat ve bu verilerin analizi şeklinde desenlendirilmiştir. Çalışmamızda nicel ve nitel veriler birlikte kullanılmıştır.

Araştırmamızda 2009-2010 eğitim-öğretim yılının 1. yarıyılında Gaziantep ve Giresun ilinde görev yapan 50 öğretmene anket uygulanmıştır.

Araştırmada ölçme aracı olarak kullanılan anket iki bölümden oluşur: 1. bölüm öğretmenlerin ölçme değerlendirme hakkındaki görüşlerini ölçmeye yönelik 5'li Likert tipinde 18 maddeden oluşmaktadır. 2. Bölüm 2 çoktan seçmeli sorudan 3. Bölüm ise 6 yarı yapılandırılmış sorudan oluşmaktadır ve bu bölüm karşılıklı görüşme yoluyla doldurulmuştur.

Araştırmada 18 sorudan oluşan 5'li likert tipi anket sonuçları, frekans ve yüzde dağılımları açısından değerlendirilmiştir. Veri toplama aracının 1.bölümü için verilen cevaplar; hiç=1, nadiren=2, normal=3, çok=4, çok fazla=5 biçiminde puanlanmış, böylece her cevaplayıcı için 5 üzerinden bir görüş puanı elde edilmiştir. İstatistiksel analizler bu şekilde elde edilen puan ortalamaları üzerinden yapılmıştır. Veri toplama aracının diğer bölümleri analiz edilirken frekans ve yüzde kullanılmıştır. Analizler SPSS

programı ile yapılmış, ikili karşılaştırmalar için bağımsız gruplar T testti, çoklu karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis varyans analizi kullanılmıştır. Önemlilik düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Anketimizin güvenilirliği (iç tutarlılık) SPSS paket programında bulunan Cronbach's Alpha testi ile ölçülmüştür. Sonuçta Cronbach's Alpha 0,739 hesaplanmış ve anketimiz güvenilir bulunmuştur.

4. BULGULAR VE TARTISIMLAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Anketimizin 1. Sorusunda öğretmenlere sınavlarını hazırlarken farklı kaynaklardan ne sıklıkla faydalandıkları sorulmuştur. Öğretmenler 4,18 ortalama ile "çok" düzeyinde farklı kaynaklardan faydalandıklarını belirtmişlerdir.

2-5 arasındaki anket sorularında öğretmenlerin sınav sorularını hazırlarken kullandıkları farklı kaynaklar sorulmuştur. Ankete katılan öğretmenlerin 2-5 arası sorulara verdikleri cevapların ortalaması 3,44 çıkmıştır bu sonuç öğretmenlerin sınavlarını hazırlarken "çok" düzeyinde farklı kaynaklardan faydalandıklarını ortaya koyar. Ayrıca öğretmenlerin sınavları hazırlarken en fazla başvurdukları kaynak 3,96 ortalama ile ders kitabı olurken onu 3,84 yardımcı kaynaklar, 3,34 internette paylaşılan sorular ve 2,64 ile hazır testler gelmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmenler sınav sorularını hazırlamada en fazla ders kitabını kullanırken en az da hazır testleri kullandıkları belirlenmiştir.

6. soruda öğretmenlere kendi uyguladıkları sınavların gerçek başarıyı yansıtıp yansıtmadığı sorulmuştur. Öğretmen görüşleri 3,6 ortalama "çok" düzeyinde ortaya çıkmıştır. Bu sonuç öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusunda kendilerini yeterli gördüklerinin de bir kanıtı sayılabilir.

7. soruda yeni ölçme değerlendirme yöntemlerinin öğrencinin başarısını ne ölçüde yansıttığı sorulmuştur. Öğretmenler cevaplarının ortalaması 3,4 dir. Bu sonuç öğretmenlerin yeni ölçme değerlendirme yöntemlerinin öğrencinin başarısını "normal" düzeyde ölçtüğünü düşündüklerinin bir kanıtıdır.

8. soruda geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerinin öğrenciyi ne ölçüde betimlediği sorulmuştur. Alınan cevaplarda 2,5 ortalama ile geleneksel yöntemlerin öğrenciyi "hiç" düzeyinde betimlediği görüşü çıkmıştır.

9. sorudan alınan cevaplar sonunda öğretmenler 1998 ve 2004 yıllarında hazırlanmış ders kitapları arasında önemli ölçüde fark olduğunu 3,9 ortalama ile "çok" düzeyinde belirtilmektedir.

10. sorudan alınan cevaplara göre öğretmenler 3,6 ortalama ile 2005 programının ölçme değerlendirme alışkanlıklarını "çok" düzeyinde değiştirdiğini belirtmişlerdir.

11. sorudan alınan cevaplara göre öğretmenler 3,1 ortalama ile yeni ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında "nadiren" düzeyde bilgilendirilmiştir.

12. sorudan alınan cevaplara göre öğretmenler 3,6 ortalama ile kendilerini ölçme değerlendirme konusunda "çok" düzeyinde yeterli görmektedirler.

13. soruda öğretmenlerin sınavlarında bilgi düzeyi sorulara ne ölçüde ağırlık verdikleri sorulmuştur. 3,6 ortalama ile öğretmenlerin bilgi düzeyi sorulara "çok" düzeyinde ağırlık verdikleri görülmüştür.

14, 15, 16, 17, 18. Sorularda öğretmenlerin sınavlarında kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme sorularını ne düzeyde sordukları araştırılmıştır. Sırayla 3,8 -3,5 -3,4-3,3- 3,6 ortalama sonuçlar çıkmıştır. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin en fazla kavrama en az da sentez sorusu sordukları anlaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşleri arasında; cinsiyet, kıdem

yılı, mezun olunan okul ve branş değişkenlerine göre fark bulunup bulunmadığı, ikili karşılaştırmalar için bağımsız gruplar t testi, çoklu karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması sonucunda 4., 13. ve 14. maddelerde anlamlı fark tespit edilmiştir.

4. madde için kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($t=2,234$; $p<0,05$). Bu sonuca göre kadınların sınavlarını hazırlarken yardımcı kaynaklardan daha fazla faydalandığı söylenilebilir.

13. madde için kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($t=2,822$; $p<0,05$). Bu sonuca göre kadınların sınavlarını hazırlarken bilgi gücünü ölçen sorulara daha fazla yer verdiği söylenilebilir.

14. madde için kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($t=2,155$; $p<0,05$). Bu sonuca göre kadınların sınavlarını hazırlarken kavrama gücünü ölçen sorulara daha fazla yer verdiği söylenilebilir.

Öğretmenlerin görüşleri kıdem yılı, mezun olunan okul ve branş değişkenlerine göre karşılaştırılırken her bir gruba düşen veri sayısının yeterli olmadığına karar verilmiş ve bu nedenle parametrik olmayan Kruskal-Wallis varyans analizi kullanılmıştır.

Varyans analizi sonucunda öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin kıdem yılına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tüm maddeler için $p>0,05$). Bu sonuçlara göre kıdem yılı farklı olan öğretmenlerin ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir.

Mezun olunan okul değişkenine göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde 5. ve 8. maddeler için anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir (5.madde için $\chi^2=6,828$; $p<0,05$ ve 8. madde için $\chi^2=11,34$; $p<0,05$). Buna göre 5. soruda fen edebiyat mezunlarının diğerlerine nazaran yüksek oranda sınavlarında test kullandığı söylenebilir. 8. soruda ise eğitim fakültesi mezunlarının klasik ölçme değerlendirme yöntemleri ile öğrenciyi daha iyi betimlediklerini düşündükleri, söylenebilir.

Branş değişkenine göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşleri arasında tüm maddeler için anlamlı fark bulunamamıştır (Tüm maddeler için $p>0,05$). Buna göre branşları farklı olan öğretmenlerin ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Ankete katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri
(Table 1. Demographic information for the participant teachers)

cinsiyet		F	%
	kadın	22	44
erkek	28	56	
kıdem yılı	6-10 yıl	13	26
	11-15 yıl	11	22
	16-20 yıl	3	6
	21-25 yıl	7	14
	26 ve üstü	16	32
mezun olunan okul	eğitim fakültesi	44	88
	fen edebiyat	4	8
	diğer	2	4
Branş	sınıf öğretmenliği	43	86

	sosyoloji	1	2
	biyoloji	1	2
	tarih	2	4
	coğrafya	1	2
	sosyal	2	4

Tablo 2. Yapılandırılmış anket soruları ve alınan cevapların istatistiksel verileri

(Table 2. Structured questionnaire items and statistical analysis of the responses)

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ SORU VEYA CÜMLELERE İLİŞKİN DÜŞÜNCENİZİ İFADE EDEN SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ. (likert ölçeğinin rakam ve anlamları: Çok fazla 5 /çok 4 / normal 3 / nadiren 2 /hiç 1)	Ortalama x	Standart sapma sd
1.Sınavı uygulamadan önce farklı kaynaklardan yararlanır mısınız?	4,1800	,77433
2. Sınav hazırlarken ders kitabını kullanır mısınız?	3,9600	,87970
3. Sınav hazırlarken internette paylaşılan soruları kullanır mısınız?	3,3400	1,17125
4. Sınav hazırlarken yardımcı kaynakları kullanır mısınız?	3,8400	,99714
5. Sınav hazırlarken hazır testleri kullanır mısınız?	2,6400	1,15635
6. Derslerde uyguladığınız sınavlar öğrencilerin gerçek başarısını yansıtmakta mıdır?	3,6800	,79385
7. Yeni ölçme-değerlendirme yöntemlerinin öğrencinin başarısını yansıttığını düşünüyor musunuz?	3,4200	,70247
8. Geleneksel ölçme-değerlendirme yöntemlerinin öğrenciyi bütün yönleriyle betimlediğini düşünüyor musunuz?	2,5200	,88617
9. Ölçme değerlendirme sistematiği açısından 1998-2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına göre yazılmış ders kitapları arasında fark var mı?	3,9000	,76265
10. Siz 2005'ten sonraki dönemde ölçme-değerlendirme alışkanlığınızın değiştiğini düşünüyor musunuz?	3,6000	,85714
11. Mezun olduğunuz okulda veya öğretmenliğe başlamadan önce ve göreve başladıktan sonra hizmet içi eğitimler vasıtası ile yeni ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında bilgilendirildiniz mi?	3,1000	1,01519
12. Ölçme değerlendirme konusunda kendinizi ne düzeyde yeterli görüyorsunuz?	3,6000	,60609
13. Yazılı sınavlarda bilgi gücünü ölçen sorularını kullanır mısınız?	3,6800	,86756
14. Yazılı sınavlarda kavrama gücünü ölçen sorularını kullanır mısınız?	3,8800	,77301
15. Yazılı sınavlarda uygulama gücünü ölçen sorularını kullanır mısınız?	3,5600	,88433
16. Yazılı sınavlarda analiz gücünü ölçen sorularını kullanır mısınız?	3,4800	,86284
17. Yazılı sınavlarda sentez gücünü ölçen sorularını kullanır mısınız?	3,3600	,92051

18. Yazılı sınavlarda değerlendirme gücünü ölçen sorular kullanır mısınız?	3,6600	,89466
--	--------	--------

19. soruda ise yapılan ölçme-değerlendirmelerde öğrencilerin başarısını en çok etkileyen olumsuz faktörler çoktan seçmeli beş şık halinde sorulmuştur. İlk üç sırada %52 ile arkadaşları, % 32 ile sınav ortamı, %14 ile öğrencinin ders çalışmaması yer almıştır. Öğretmenler, öğrencinin arkadaş ortamının başarıdaki en önemli faktör olduğunu düşünmektedirler. İkinci olarak sınav ortamı üçüncü olarak da öğrencinin iç disiplini sağlayıp ders çalışması olarak görülmektedir. Sonuçta öğretmenler öğrenci başarısızlığında birinci faktör, öğrencinin sosyal çevresi ikinci faktör, sınav ve ortamı üçüncü faktör, öğrencinin iç disiplini, olduğunu düşünmektedirler.

20. soruda ise öğretmenlere puanları takdir etme de kısıtlama olmasaydı (e- okul) Sosyal bilgiler dersinde en çok hangi ölçme aracını değerlendirmede göz önünde tutacakları sorulmuştur. Derse katılım %64 oran ile birinci çıkarken sırayla proje %14, performans %12, yazılı sınav %10 çıkmıştır. Bu sonuçlara bakılarak öğretmenlerin öğrencinin derse katılımına büyük önem verdikleri ve yılsonu notuna daha yüksek oranda yansıtma istedikleri, söylenebilir.

İlginç bir sonuç olarak yazılı sınavları en çok dikkate alırım diyen öğretmen sayısı %10 da kalmıştır. (Şu andaki sistemde ortalama oluşturulurken belirtilen ölçme araçlarının aritmetik ortalamaları alınmaktadır.)

Tablo 3. Çoktan seçmeli anket sorularının frekans ve yüzde dağılımı
(Table 3. Multiple-choice questionnaire items and frequency/percentage distribution)

19. Sizce yapılan ölçme-değerlendirmelerde başarıyı en çok etkileyen olumsuz faktörler nelerdir?	F	%
Heyecan	0	0
Aile ortamı	1	2
Arkadaşları	26	52
Sınav ortamının durumu	16	32
Öğrencinin çalışmaması	7	14
20. Size puanları takdir etme de kısıtlama olmasaydı (e- okul) Sosyal bilgiler dersinde en çok hangi ölçme aracını değerlendirmede göz önünde tutardınız?	F	%
Yazılı Sınav	5	10
Proje	7	14
Performans	6	12
Derse katılım	32	64

Anketimizin 3. Bölümünde yarı yapılandırılmış sorular bulunmaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar tablo 3'de sıralanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularımızın birincisinde öğretmenlere ölçme-değerlendirme kavramlarının Sosyal Bilgiler dersinde diğer derslerden farklı olarak neyi ifade ettiği sorulmuştur. Öğretmenler görüşlerinin ilk üç sırasında "Bilginin günlük hayatla ilişkisi yaşantı-gözlem, aktarım, yaparak yaşayarak öğrenme", "Kendini ve okuduklarını ifade etme ve yorumlama ve kendini tanıma" ve "Konuyu ve kavramsal bilgileri ne kadar öğrendiği, genel sonuçlara varma" başlıkları yer almıştır. Bu sonuçlar da "öğretmenlerin sosyal bilgiler dersini aslında hayatın içinde bir ders olarak gördüklerini, bu ders için kavramları tanıma, yorumlama ve sonuç çıkarmanın önemli olduğunu" çoğunlukla vurguladıklarını göstermektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularımızın ikincisinde öğretmenlere geçmişteki sistemde Sosyal Bilgiler dersinde en çok uyguladıkları

kullandıkları ölçme-değerlendirme araçları sorulmuştur. Öğretmen görüşlerinin ilk üç sırasında "Bilgileri kâğıt ve kalemle sorularla öğrenme", "test" ve "sözlü" bulunmaktadır. Bu sonuçlar da öğretmenlerin önceki sistemde klasik yazılı kullandıklarını test ve sözlünün sıralama da geride kaldığını göstermektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularımızın üçüncüsünde Sosyal Bilgiler Dersinde şu an en çok kullandıkları ölçme-değerlendirme yöntemleri sorulmuştur. Öğretmen görüşlerinin ilk üç sırasında "Öğrencilerin bilgilerinin çoktan seçmeli sorularla ölçülmesi", "Performans, öğrencilerin bilgileri araştırması" ve "Öğrencilerin bilgilerinin yazılı bir şekilde ölçüldüğü sistem" bulunmaktadır. Bu sonuçlar da öğretmenlerin yeni sistemde en çok test kullandıklarını performans ve yazılının bunu takip ettiğini göstermiştir. Merkezi sınavların sıklaşması ve öneminin artması test sistemini, öğrenci merkezli yaklaşımın da performans sistemini ön plana çıkardığı, buna bağlı olarak da klasik yazılının gerilere düştüğü anlaşılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularımızın dördüncüsünde hangi ölçme araçlarının Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin gerçek başarısını yansıttığını sorulmuştur. Öğretmen görüşlerinin ilk üç sırasında "Derse katılım", "Klasik ve yorum sorusu", ve "Kısa cevap, eşleştirme, münazara, şekil çizme, materyal yapımı, metin tamamlama, işitsel, boşluk, sebep-sonuç ilişkisi, kronolojik sıralama" bulunmaktadır. Bu sonuçlar da öğretmenlerin derse katılım, klasik ve yorum sorularının öğrencilerin başarılarını dahi iyi yansıttığını düşündüklerini, farklı soru tarzlarının da bu iki yöntemi takip ettiğini göstermektedir.

Ancak ilginç olan test sorularının başarıyı yansıttığını düşünenler sadece 5 kişi iken bu yöntem en fazla kullanılan yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda öğretmenler testin öğrenci başarısını ölçtüğüne inanmasalar da yoğun olarak kullandıkları ya da kullanmak zorunda oldukları anlaşılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularımızın beşincisinde Sosyal Bilgiler dersinde sordukları bir soruyu sonraki yıllarda ne ölçüde sordukları incelenmiştir. Öğretmen görüşlerinin ilk üç sırasında nadiren (17), ihtiyaca göre (8) ve normal (7) cevapları bulunur. Bu sonuçlar da öğretmenlerin çoğunlukla sorularını değiştirdiklerini, ölçme değerlendirme konusunda kendilerini yenilediklerini göstermektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularımızın altıncısında "Talim terbiye kurulunda üye olsaydınız yeni Sosyal Bilgiler dersinde ölçme-değerlendirme konusunda daha nitelikli olması adına neler yapardınız? Neler yapılmasını önerirdiniz?" sorusu sorulmuştur. Bu konuda ki öğretmen görüşlerine baktığımızda şu an uygulana sistemden memnun olanların yanında yine yeni sistemin özelliklerinden olan proje performans ve sınıf içi etkinliklerin artırılmasını isteyenler ön plana çıkmaktadır. Bunu yanında bölgesel farklılıkların dikkate alınmasını, konuların basitleştirilmesini isteyen öğretmenler de bulunmaktadır.

Tablo 4. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve öğretmenlerden alınan cevapların frekans dağılımı

(Table 4. Semi-structured interview questions and frequency distribution of teachers' responses)

1.Sizce ölçme-değerlendirme kavramları Sosyal Bilgiler dersinde diğer derslerden farklı olarak neyi ifade etmektedir?	
Bilginin günlük hayatla ilişkisi, yaşantı-gözlem, aktarım, yaparak yaşayarak öğrenme	1 1
Kendini ve okuduklarını ifade etme ve yorumlama ve kendini tanıma	7
Konuyu ve kavramsal bilgileri ne kadar öğrendiği, genel sonuçlara varma	5
sosyo-kültürel birikim ve sosyal bilinç	4
öğrencinin derse katılımı ve dersten zevk alma	4
insan ilişkisi, mutlu birey, iletişim	3

öğrencinin konuyu ne kadar anladığı	3
konu hakkında nasıl bir ilişki kurduğu	1
2.Geçmişteki sistemde Sosyal Bilgiler dersinde en çok uyguladığınız kullandığınız ölçme-değerlendirme araçlarından bahsedebilir misiniz?	
Bilgileri kâğıt ve kalemle sorularla öğrenme	3
Test	3
Sözlü	1
derse katılım , anlatım ve performans	8
ev ödevi , araç-gereç yapımı ve gözlem, canlandırma, araştırma uygulama, doğru- yanlış ve kısa cevaplı	7
Soru cevap	6
harita üzerinde çalışma	5
istenen bilgileri boşluklara yazma	3
3.Sosyal Bilgiler Dersinde şu an en çok kullandığınız ölçme-değerlendirme yöntemlerinden bahsedebilir misiniz?	
Öğrencilerin bilgilerinin çoktan seçmeli sorularla ölçülmesi	2
Performans, öğrencilerin bilgileri araştırması	7
Öğrencilerin bilgilerinin yazılı bir şekilde ölçüldüğü sistem	1
Öğrencilerin derste daha aktif olmaları ve sözlü sunum. Ders içi etkinlik	5
Beyin Fırtınası, sentez, çizim, canlandırma,materyal kullanma,eşleştirme, kaynak kitap, anket, harita okuma, analiz	1
Boşluk doldurma	1
Proje	0
Doğru-Yanlış	8
Soru cevap	7
Öğrencinin yapmış olduğu ürünlerin saklandığı dosya, portfolyo	4
Gözlem	3
4.Siz hangi ölçme araçlarının Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin gerçek başarısını yansıttığını düşünüyorsunuz?	
Derse katılım	1
Klasik ve yorum sorusu	5
Kısa cevap, eşleştirme, münazara, şekil çizme, materyal yapımı, metin tamamlama, işitsel, boşluk, sebep-sonuç ilişkisi, kronolojik sıralama	1
Yaparak yaşayarak ve görsel olarak uygulama yapma	0
Ders dışında kaynaklara ulaşma ve araştırma	1
Proje	0
Bilgileri sözlü olarak öğrenciden öğrenme ve anlatım	8
Bilgilerin çoktan seçmeli sorularla ölçülmesi	7
Özgün çalışmalar ortaya koyma	6
Ödev	5
Soru cevap	2
Karma	2
Doğru-Yanlış	2
5. Sosyal Bilgiler dersi sınavında sorduğunuz bir soruyu sonraki yıllarda ne ölçüde sorarsınız?	
Nadiren	1
İhtiyaca Göre	7
Normal	8
Hiç	7
Sıklıkla	5
	3

6. Talim terbiye kurulunda üye olsaydınız yeni Sosyal Bilgiler dersinde ölçme-değerlendirme konusunda daha nitelikli olma adına neler yapardınız? Neler yapılmasını önerirdiniz?

Öğretmenlerin verdikleri cevapların bazıları

- 1- Şu anki sistem iyi
- 2- Konular basit olmalı
- 3- Uygulamaya yönelik, performans ve proje artırımı olmalı
- 4- Ders içi etkinlikler artmalı
- 5- Ders kitapları daha iyi hazırlanmalı
- 6- Öğretmenin sınıf içi faaliyetlerine uygun olma
- 7- Çeşitli değerlendirme örneklerinden öğrencilere gönderirim
- 8- Bölgesel farklılıklara dikkat edilmeli
- 9- Öğretmen niteliğini artırılmalı
- 10- Beni dikkate almazlar

5. SONUÇ (CONCLISION)

Yeni müfredat ve getirdiği alternatif ölçme değerlendirme sistemi, sosyal bilgiler dersinden beklenen sosyal ve zihinsel gelişmeyi sağlayıcı yöndedir. Öğretmenler de bu durumun farkında olarak yeni müfredata uygun ölçme değerlendirme tekniklerini kullanmada, önemli gelişme göstermişlerdir. Aynı zamanda öğretmenlerde bu sistemin gerçek başarıyı daha iyi yansıttığını düşünmektedir.

Eğitim sistemimizde bir üst okulu kazanma ve işe giriş sınavlarının test şeklinde yapılması, sosyal bilgiler dersinde de testlerin ağırlık kazanmasına sebep olmuştur. Ancak öğretmenler sosyal bilgiler dersi için derse katılımın, klasik ve yorum sorularının ve alternatif ölçme araçlarının başarıyı daha iyi yansıttığını düşünmektedirler.

Öğretmenler sınav sorularını hazırlarken farklı kaynaklardan faydalandıklarını, yıldan yıla sorularını değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler başta ders kitabı olmak üzere, yardımcı kaynaklar, internet ve hazır testleri kullanmaktadırlar. Soru kaynaklarının çeşitliliği şüphesiz öğretmenlerin elini güçlendirirken öğrenci içinde, farklı bakış açıları ile hazırlanan sorular, fayda sağlayacaktır.

Öğretmenler kendi hazırladıkları sınavlarda "çok" düzeyinde öğrencinin gerçek başarısını ortaya çıkardıklarını düşünmektedirler. Buda öğretmenlerin ölçme değerlendirme teknikleri konusunda kendilerini yeterli gördüklerinin bir göstergesidir.

Öğretmenler yeni müfredatla gelen ölçme değerlendirme sisteminin eski sisteme nazaran öğrencinin gerçek başarısını daha iyi yansıttığını düşünmektedirler. Yeni müfredat ile birlikte hazırlanan kitaplarında önceki kitaplardan olumlu anlamda farklı olduğu da öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Öğretmenler 2005 programının kendilerinin sahip oldukları ölçme değerlendirme alışkanlıklarını değiştirdiğini (ort. 3,6) belirtmişlerdir. Öğretmenler yeni ölçme değerlendirme sistemi hakkında "nadiren" düzeyde bilgilendirildiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları S. Gelbal ve H. Kellecioğlu [13] ve S. Algan'ın [14] çalışmaları ile paralellik göstermektedir.

Öğretmenler sınavlarda çoktan aza sırayla kavram, bilgi, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme soruları sorduklarını belirtmişlerdir. Öğrencinin dersten beklenen kazanımları sağlaması için bu tarz soruların hepsinin sorulması ve sonuçta öğrencinin değerlendirme düzeyine ulaşması gerekmektedir. Özden de soruların düşünmeyi ateşleyici nitelikte olması gerektiği üzerinde durmaktadır[15].

Öğretmenler, öğrencinin arkadaş ortamının başarıdaki en önemli faktör olduğunu düşünmektedirler. İkinci olarak sınav ortamı üçüncü olarak da öğrencinin iç disiplini sağlayıp ders çalışması, başarının faktörleri

olarak görülmektedir. Bu sonuç bize öğretmenlerin başarı için öğrencinin sosyal ortamını büyük bir faktör olarak gördükleri söylenebilir.

Öğretmenlerin öğrencinin derse katılımına büyük önem verdikleri ve yılsonu notuna daha yüksek oranda yansıtılmak istedikleri, anlaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi hayatın içinden geldiği için diğer derslerden farklı olduğu, ölçme-değerlendirme konusunda da bu hususa dikkat edilmesi gerektiği, yaparak yaşayarak öğrenmenin daha kalıcı olacağı, öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Öğretmenler, geçmişte ölçme değerlendirme aracı olarak çoktan aza sırayla yazılı, test ve sözlü kullanırken şimdiki sistemde test, performans ve yazılı sınavları çoğunlukla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler, sosyal bilgiler dersinde öğrencinin gerçek başarısını yansıtan ölçme araçlarının sırayla derse katılım, klasik ve yorum sorusu ve yapılandırılmış alternatif ölçme araçları olduğunu düşünmektedirler.

Sosyal bilgiler dersinde ölçme-değerlendirmede şu an uygulanan sistemden memnun olanların yanında daha nitelikli olması için yine yeni sistemin özelliklerinden olan proje performans ve sınıf içi etkinliklerin artırılmasını, bölgesel farklılıkların dikkate alınmasını isteyen öğretmenler ön plana çıkmaktadır.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşleri arasında; cinsiyet, kıdem yılı, mezun olunan okul ve branş değişkenlerine göre fark bulunup bulunmadığı konusuna bakıldığında;

Kadınların sınavlarını hazırlarken yardımcı kaynaklardan daha fazla yararlandığı, bilgi ve kavrama gücünü ölçen sorulara daha fazla yer verdiği söylenebilir.

Mezun olunan okul değişkenine bakıldığında; Fen edebiyat fakültesi mezunlarının daha fazla test kullandıkları, eğitim fakültesi mezunlarının da klasik ölçme değerlendirme yöntemleri ile öğrenciyi daha iyi betimlediklerini düşündükleri söylenebilir.

Branş ve Kıdem yılı farklı olan öğretmenlerin ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir.

6. ÖNERİLER (RECOMMENDATIONS)

Sosyal bilgiler dersi hayatın içinden bir ders olduğu için teorik bilgiler ve sınavlar dersin öğrenilmesini garanti etmez. Bu sebepten dolayı derse katılım, proje ve performans ödevleri gibi uygulamalı çalışmalar sosyal bilgiler derslerinde daha ağırlıklı nota yansımalıdır.

Merkezi sınavların kaygısı, sosyal bilgiler dersinde de test sorularının ölçme değerlendirme ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Bu kaygının önüne geçilmeli ve sosyal bilgiler dersi sosyalleşerek ve hayatı yorumlayarak öğrenilmelidir. Bu amaç doğrultusunda programdaki etkinlikler ders dışına taşınmalı ve öğrencinin günlük hayatı, sosyal ve kültürel çevresi üzerinden örneklerle ders işlenmelidir.

Öğretmenler kendilerini yeni ölçme değerlendirme teknikleri konusunda yeterli görse de bu konuda tama yakın başarı ve bilgi düzeyi gerekmektedir. Bu açıdan öğretmenlere ders ortamında yapılabilişliği olan örneklerle alternatif ölçme değerlendirme teknikleri konusunda bilgi desteği verilmelidir.

Veliler öğrencilerinin arkadaş çevresine dikkat etmeli ve onların ders çalışmaya odaklı birlikteliklerini desteklemelidir. Zira öğrenenler arkadaş çevresini başarıdaki en önemli faktörlerden biri olarak düşünmektedirler.

NOT (NOTICE)

Bu makale, 20-22 Mayıs 2010 tarihleri arasında Fırat Üniversitesinde düzenlenen "9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu"nda bildiri

olarak sunulan, Sempozyum Oturum Başkanlarının yazılı önerisi ve Yürütme ve Bilim Kurulu tarafından da "Başarılı" bulunan çalışmanın yeniden yapılandırılmış versiyonudur.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Bal, M.S., (2009). "Yeni Müfredatın İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularına Yansımaları", VIII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 21-23 Mayıs, ss.370.
2. Gelbal, S., Kellecioğlu, H., (2007). Öğretmenlerin Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları Ve Karşılaştıkları Sorunlar, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) Ankara, Sayı:33, ss: 135.
3. Ataman, M., (2007). Benzeşen Ve Ayrışan Yönleriyle 1998 Ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (4.-5. Sınıflar) Ölçme Değerlendirme Yöntem Ve Teknikleri Ve Bunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri, Marmara Ün. YL Tez, İstanbul, ss:190-194.
4. Algan, S., (2008). İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme Ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi. Çukurova Ün. YL Tez, Adana, ss:122.
5. MEB. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmen Klavuz Kitabı. Ankara, ss:77.
6. MEB (2010). (<http://talimterbiye.mebnet.net/program-gel-birimi/olc-deg-birimi.htm>) 08/04/2010.
7. Parmaksız, Ş.R., Yanpar, T., (2006). Alternatif Değerlendirme Yaklaşımlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilirliği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:16, sayı:2 ss:159-172.
8. Yılmaz, H., (2002). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Konya, Çizgi Kitabevi, ss:9.
9. MEB. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmen Klavuz Kitabı. Ankara, ss:77.
10. Bahar, M. Nartgün Z., Durmuş S., & Bıçak B., (2009) Geleneksel-Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri (3. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
11. Çalışkan, H., Yiğittir, S., (2008). "Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme", Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, Edt. B. Tay, A. Öcal, s.218-279, Ankara, Pegem Akademi, ss:225.
12. Karasar, N., (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara, Nobel yay.
13. Gelbal, S., Kellecioğlu, H., (2007). Öğretmenlerin Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları Ve Karşılaştıkları Sorunlar, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) Ankara, Sayı:33, ss: 135-145.
14. Algan, S., (2008). İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme Ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi. Çukurova Ün. YL Tez, Adana.
15. Özden, Y., (2008). Öğrenme ve Öğretme, Ankara, Pegem, ss:153.